

6. Masenko L. (U)movna (U)kraїna / L. Masenko. – K. : Tempora, 2007. – 87 s.
7. Saenko S. G. Rada Єvropi: movna politika na zlami stolit' / S. G. Saenko // Movi, kul'turi ta pereklad u konteksti єvropejs'kogo spivrobotnictva. – K., 2001. – S. 406 – 411.
8. Saenko S. G. Evoljucija movnih prav u Єvropi ta pravo kozhnoi nacii na pereklad / S.G.Saenko – K. : Irpin', 2004. – S. 268 – 271.
9. Cherednichenko O. I. Movi i pereklad u suchasnomu sviti. Movni i konceptual'ni kartini svitu/ O.I.Cherednichenko // Visnik Kiivs'kogo un-tu im. T. Shevchenka. Inozemna filologija. – 2002. – Vip. 32. – S. 5 – 9.
10. Shevel'ov Ju. Ukraїns'ka mova v pershij polovini dvadecjatogo stolittja (1900-1941): stan i status / Ju. Shevel'ov – Chernivci : Ruta, 1996. – 215 s.

УДК 81.272

МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Христя О. В., Бондаренко А., Каракаш К.

Постановка проблеми. Мова є одним із важливих чинників консолідації і розвитку народу. Проблеми, що так або інакше торкаються мовного питання залишаються актуальними для багатьох країн і на початку ХХІ століття.

Аналіз публікацій. Аналізу мовної ситуації в різних аспектах присвячено велику кількість наукових праць. Означені проблеми досліджували О. Потебня, Ю Прадід, Л. Масенко, О. Пономарьов, Г. Євсєєва, Т. Панько, А. Погрібний, І. Лопушинський, О. Вишняк, Р. Лозинський та інші.

Метою статті є огляд сучасної мовної ситуації на теренах України.

Виклад матеріалу. До сьогодні опанування української мови всіма громадянами незалежної України залишається актуальним питанням, адже мова є однією з найстійкіших ознак нації, одним з основних елементів національної культури та чинником формування й розвитку нації. Позитивних результатів у цьому процесі можна досягти лише за умови свідомого ставлення громадян до індивідуального мовленнєвого розвитку.

У 2005 – 2006 роках науковцями НДІ українознавства було проведено анкетування, що охоплювало всі регіони України, у заході взяли участь 2824 респонденти. Опитування школярів передбачало виявлення структури мотивації до опанування української мови молодими українцями. Результати дослідження демонструють такі погляди молоді: вільне володіння мовою заради задоволення повсякденних комунікативних потреб є важливим для 68% опитаних, 82% учнів визнає вагу мовної компетенції в успішній професійній діяльності, для 81% респондентів знання української мови необхідне для того, щоб відчувати себе справжніми громадянами України [3; 264].

Більшість респондентів анкетування, проведеного запорізькими вченими, розуміють, що соромно не знати української, але, на їхню думку, шкільною програмою передбачено недостатню кількість годин української мови та літератури. На жаль, такої думки дотримуються 85% опитаних абітурієнтів ВНЗ. Але вони впевнені, що у вищих навчальних закладах можна здобути необхідний для професійної діяльності рівень знань з української мови [3; 285].

Промовисті данні щодо мовної ситуації у нашій країні подано в ґрунтовному дослідженні, яке Академія наук України проводила протягом кількох років [1]. Далі наводимо результати цієї роботи. Так 2006 р. статус української мови як єдиної державної при забезпеченні прав усіх громадян на розвиток і спілкування рідною мовою підтримали 63,1% громадян, не підтримали – 31,2%, не визначилися – 5,8%, статус російської мови як другої державної підтримали 45,0%, не підтримали – 44,7%, не визначилися – 10,3%, статус російської мови як офіційної в окремих регіонах підтримали 34,8%, не підтримали – 46,7%, не визначилися – 18,5%.

Згідно з матеріалами дослідження 2007 р. статус української мови як єдиної державної при забезпеченні права всім громадянам на спілкування бажаною (читай – російською) мовою підтримали у травні 2007 р. 71,6% громадян (не підтримали – 20,3%, не визначилися – 7,1%), статус російської мови як другої державної в Україні підтримали 48,6% (не підтримали – 40,0%, не визначились – 11,4%), статус російської мови та мов національних меншин як офіційних в окремих регіонах України підтримали 42,5% (не підтримали – 38,2%, не

визначилися – 19,3%).

За результатами дослідження 2013 р., лише українською мовою в сім'ях спілкуються 31,5% громадян, переважно українською, але іноді й російською – 12,2% (разом – 43,7%), з одними членами родини розмовляють українською, а з іншим російською – 7,8%, лише російською – 32,7%, переважно російською, а деколи й українською – 14,5% (разом 47,2%). За дослідженням 2014 р. (травень), при дещо зміненій шкалі й іншій фірмі, що проводила повний етап дослідження, лише українською в сім'ї розмовляли 28,8%, переважно українською, але іноді й російською – 8,7%, змішаною мовою, у якій вживаються як українські, так і російські слова (так званий суржик) – 19,7%, переважно російською, але іноді й українською – 14,3%, лише російською – 28,0%.

Тобто, навіть у сімейних мовних практиках дещо переважає російська мова, якщо не враховувати того факту, що суржик є переважно українською мовою з великою кількістю російських слів і кальок, а не навпаки.

Ще складнішою мовна ситуація виглядає в публічних мовних практиках, навіть не стільки виробничих, скільки громадських.

За результатами дослідження 2014 р. (липень), на вулиці, у магазинах і громадських місцях лише українською спілкуються 24,1% громадян, переважно українською – 11,7% (разом 35,8%), змішаною мовою – 17,8%, лише російською – 30,7%, переважно російською – 15,6% (разом – 46,3%), тобто, російськомовні практики переважають над україномовними.

При цьому ситуація принципово різниться щодо мовних практик в окремих регіонах країни. За матеріалами дослідження 2014 р., у Західній Україні лише українською розмовляють 73,2% громадян (у цілому українською – 83,3%), в Центральній Україні та на Північному Сході – 31,3% (у цілому українською – 57,5%), на Півдні та Південному Сході – 6,7 і 15,7%, в Донбасі та Криму 0,0 і 0,3%. І, навпаки, лише російською в Західній Україні розмовляють 1,3% громадян (в цілому російською – 4,1%), у Центральній Україні – 12,2 і 25,9%, на Півдні та Південному Сході – 41,2 та 63,1%, у Донбасі та Криму – 89,2 та 98,7%. Таким чином, попри деяку розбіжність між підходами і методиками двох досліджень (у першому дослідженні жовтня 2006 р. відсутньою була альтернатива «змішаною мовою, в якій вживаються як українські, так і російські слова»), можна зробити висновок, що українська мова домінує в Західній Україні й переважає в Центрі та Північному Сході, а російська мова домінує в Донбасі і Криму та значно переважає в інших областях Південного Сходу. І не тільки в сфері сімейного спілкування, а ще більше в сфері громадській та виробничій [1].

Хотілося б також навести результати масштабного опитування студентів першого і другого курсу нашої академії, які закінчили школу 2007 – 2009 рр. Більшість опитуваних (79,3%) закінчили українські школи в центрі України (мається на увазі Дніпропетровськ і Дніпропетровська область, Кіровоград і Кіровоградська область, Черкаси і Черкаська обл.), міські школи склали 87%, сільські – 13%. На загальному фоні володіння мовами у повсякденному житті (навчання, соціальна взаємодія в суспільстві) молодь спілкується переважно російською мовою (91%), українською лише 4,3%, така ж кількість опитаних зізналася, що говорить суржиком. Виразним є той факт, що у колі сім'ї мовна співвіднесеність є іншою: російською мовою послуговуються лише 58,9% респондентів; українською 26% (порівняно з 4,3%); двома мовами (російською і українською) – 10,8%, суржиком 4,3%. Така велика розбіжність у відмінності мови спілкування пояснюється тим, що в державі досі не створено об'єктивної необхідності користування в соціумі державною мовою. Це підтверджують результати опитування, де більшість респондентів (92%) відповіли, що спілкуються українською лише за необхідності; 5% сказали, що відповідають людям, що звертаються до них українською; 3% опитуваних сказали, що ніколи і ніде не використовують українську мову. Усі опитувани визнають українську мову державною, хоча 21,7%, визнаючи українську мову державною, не проти впровадження в країні другої державної мови. Усі респонденти ідентифікують себе з українською нацією, називаючи себе «українцем» та вважають себе громадянами України, визнаючи при цьому, що мова є консолідуючим чинником українського суспільства. [2, 73 – 74].

Висновок. Як бачимо, навіть побіжний аналіз демонструє складність мовної ситуації в нашій країні. Позитивне вирішення всіх наявних сьогодні соціолінгвістичних проблем залежить передусім від виваженої і професійної державної політики в мовній царині. Проте хотілося б зазначити, що студентська молодь

може залишатися осторонь, адже вона є активним членом суспільства. Подальший

розвиток і розквіт української мови залежить від молодих українців. Як ілюстрацію того, як саме сучасна українська молодь уявляє історію, сьогодення і майбуття української держави наведемо вірш, який був складений студентами нашої академії на одному із занять з української мови:

Слово про Україну

I

Безсила, гнана, полонена,
Знедолена, сумна, нужденна,
Мовчазна,
Чорна, гола, боса,
Розхристана, простоволоса,
Сліпа, розділена, закута,
Осиротіла, непочута...
Повсталася, вперта, героїчна!
Непорядкована...
Трагічна, фальсифікована,
Обудна,
Голодоморена, підсудна
І репресована!
Проклята,
Слабка, обурена, розп'ята,
Німа, зацицькана, покірна,
Радянська, скорена, сумирна,
Слухняна, тиха, без'язика,
Зрусифікована, безлика.

II

Прозріла, прокинулася,
встала, згадала,
Обурилася, скинула, відвоювала!
Хворіє, будується, знає, уміє,

Одужує, дужчає,
прагне, воліє,
Страйкує, пручається,
Жде, галасує,
Іде, помиляється,
аналізує.
Живе, опирається,
дише, простує.
Вивчає, бере, винаходить,
працює.

III

Ласкава, сонячна,
грайлива,
Прекрасна, дужа,
гомінлива.
Вишнева, чиста,
росяниста,
Легка, щаслива, промениста,
Осяйна, зоряна, безмежна,
Неподоланна, незалежна!
Шевченкова, моя,
Франкова,
Вербова, дивно-калінова,
Велика, горда, неповторна.
Свята, Єдина і Соборна!!!

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Вишняк О.** Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи / О. Вишняк. – К., 2009. – 176 с.
2. **Євсєєва Г. П.** Державна мовна політика та українська національна ідея : монографія / Г. П. Євсєєва. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 337 с.
3. **Пономаренко А.Ю.** Формування мовної особистості в школі: ретроспективи і перспективи // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – Т. XIII. – К., 2007.

SUMMARY

Problem definition. Language is one of the important factors of consolidation and development of the nation. Problems concerned language issue are relevant to many countries at the beginning of the XXI century.

Analysis of publishings. A lot of scientific researches deal with the analysis of the different features of language situation. These problems are analysed by O. Potebnya, Yu. Pradid, L. Masenko, O. Ponomaryov, G. Yevseeva, T. Panko, A. Pogribniy, I. Lopushynskiy etc.

The aim of the article is the survey of the up to date researches of the current language situation in Ukraine.

Conclusion. In modern globalized polyethnic society the concernment of scientists, statesmen and citizens on the language problems is the basement for the stability in the society and for the stable social and cultural development of the modern ethnic societies.

REFERENCES

1. Vyshnjak O. Movna situacija ta status mov v Ukraini: dinamika, problemy, perspektyvy / O. Vyshnjak. – K., 2009. – 176 s.
2. Jevsjejeva G. P. Derzhavna movna polityka ta ukrai'ns'ka nacional'na ideja : monografija / G. P. Jevsjejeva. – D. : DRIDU NADU, 2010. – 337 s.
3. Ponomarenko A. Ju. Formuvannja movnoi' osobystosti v shkoli: retrospektyvy i perspektyvy // Zbirnyk naukovykh prac' Naukovo-doslidnogo instytutu ukrai'noznavstva. – T. III. – K., 2007.

Під час конференції студенти академії читали вірші власного написання. Молоді письменники академії дивують чистотою почуттів, експериментами в літературних формах, знанням української мови. Їхні твори спрямовані на розширення людської свідомості, у них автори торкаються соціальних проблем, вражають глибиною поваги та любові до рідного, до українського.

«На світі все, на жаль, як сніг, мина...»

На світі все, на жаль, як сніг, мина,
Крім слова батьківського й маминої пісні.
Вони, як подих, в спрагу, як вода,
Як зорепад у небі над Поліссям.

Найкращі пісні кращих піснярів
Зберу в долоні й вип'ю всі до краю;
Земле моя, зростила ти синів,
Що словом дивним моє серце крають.

Навік прославили вони
Джерельний край Шевченка,
Країни вільної сини –
Тичина, Стус, Костенко.

«Я єсть народ» – слова, як вічний зов,
Через роки до нас летять привітом,
Із крапель рос засяяла любов
Над жовто-бузиновим світом.

Хай слово українське, мов набат,
Реве і стогне, і кричить, і плаче,
Засяє в світі у мільйон карат,
Розквітне в крижанім палаці.

«Народе мій, до тебе я ще верну»...
Здолавши зради біль, Василій Стус писав.
Як захисник добра і переможець скверни
В житті з бідою сам-на-сам конав.

Страждав поет – мужніла воля
В невірній тяжкій боротьбі,
Як чорна хустка, твоя доля...
Прости за все і всіх, прости...

У кожній комі і у кожній римі
Барвінкова краса і солов'їні співи.
Костенко Ліна, мов краплинка болю,
Збирає перли мови у долоню.

Скажи мені, як прожила літа
І як душа тендітна та страждала?
Коли неправди вітер налітав,
Холодні розпростерши жала

Нехай роки пливуть і час мина.
Життя країни славимо усі години!
Вивчайте, плекайте, як воду з джерела
Співучу мову – серце України!

Дмитрюкова Ксенія, студентка гр. МІТ-12

* * *

Так сильно крається душа за Україну.
Безмежний біль охоплює, мов жар,
Коли твоя земля, що рідна і єдина,
Підступний знов отримує удар.
Коли безчесний кат так довго прикидався другом,
Коли не всі до школи підуть дітлахи,
Коли уже не зореш землю плугом,
Коли перестають літати над містом всі птахи...

І здається, що палає рідна ненька
В полум'ї задрощів, в огні брехні...
Ох, країно, ти така ще молоденька,
А вже пізнала біди злощасної війни.

Та вже добре виховати встигла
Чорновусих юних козаків,
Й доки в жилах кров ще не застигла,
Будеш ти давити підлих брехунів.

Пекун Анастасія, студентка гр. ОА-13п

Ненавиджу країну, що на карті є праворуч.
Бриду тим, що відкривала серце людям звідтіля.
Зневажаю кожного, хто вбив брата, що спав поруч.

І **поклоняюся** тим, хто за Україну віддав своє життя.

Ненавиджу лиш думку, що могла кохати сина тієї я землі.
Бриду тим, що я браталась з катом.
Зневажаю «тих» за те, що прикриваються жінками і дітьми.

І **поклоняюся** тим, хто мав за честь, хоч і недовго, але бути солдатом.

Ненавиджу «отих» за те, що у дітей майбутнє відібрали.
Бриду тим, що носить їх іще земля.
Зневажаю «їх» за те, що невинним людям довго так брехали.

І **поклоняюся** тим, хто, визволяючи Україну, канув у небуття.

Пекун Анастасія, студентка гр. ОА-13п